

BUESINK H., BEINTEMA A.J. & VAN DE BERGH L.M.J. 1992. *Een kwart eeuw watervogeltellingen*. Instituut voor Bos- en Natuuronderzoek (IBN-DLO), rapport 92/25, Arnhem. 82 p.

Watervogeltellingen worden in Nederland al gehouden vanaf 1947. Vanaf 1967 werden de activiteiten geconcentreerd rond de internationale midwintertelling, en onder coördinatie van het IBN (voorheen achtereenvolgens ITBON en RIN) trad een gestage groei op van het aantal getelde gebieden. Onlangs is de coördinatie van de tellingen overgedragen aan SOVON. Met deze overdracht in het vooruitzicht werd in 1989 een reorganisatie- en verwerkingsproject gestart dat heeft geresulteerd in een intern rapport, met o.a. een knelpuntenanalyse, het onderliggende rapport en een *Limosa*-artikel (*Limosa* 1993/1), waarin een bewerking van de gegevens centraal staat.

Zelfs na een periode van 25 jaar is het beoordelen van trends geen eenvoudige zaak, o.a. door de van jaar op jaar verschillende teldekking. Om zoveel mogelijk telgebieden in de bewerkingen te kunnen betrekken is een model gebruikt waarin voor niet getelde gebieden een schatting wordt gemaakt op grond van de beschikbare kennis uit andere jaren ("imputing"). In het rapport worden voor 16 soorten telkens twee grafieken gegeven; de getelde en gecorrigeerde totalen in de periode 1967-89. Een aantal soorten vertoonde sinds 1967 een statistisch significante, positieve trend: Bergeend, Smient, Krakeend, Eidereend en Meerkooi. Vooral trends over kortere perioden zijn moeilijk te interpreteren, o.a. als gevolg van de invloed van de weersomstandigheden tijdens de tellingen. Zo zijn Bergeend, Smient en Krakeend in strenge winters gemiddeld talrijker dan in zachte winters. Het rapport laat deze verschillen zien m.b.v. een tweetal verspreidingskaartjes voor elke soort.

Een kwart eeuw watervogeltellingen schept voor het eerst een breed overzicht van de veranderingen in de watervogelpopulaties in heel Nederland. Het rapport toont weer eens aan hoe belangrijk de Nederlandse wetlands voor de Europese watervogelpopulaties zijn. Door de inzet van vele honderden tellers is een gegevensbank ontstaan die veelvuldig voor beheersdoeleinden wordt gebruikt. Het belang van monitoring klinkt de laatste jaren meer en meer door in de activiteiten van overheidsinstanties, en de monitoring van (water)vogels heeft daarbij een ruime voorsprong op die van andere groepen. Ook gezien de meer gebiedsgerichte aanpak van de bewerkingen in de komende jaren (internationaal belangrijke wetlands, afzonderlijke watersystemen als bijv. het IJsselmeer) is het rapport van Buesink *et al.* een belangrijk basisdocument. — Ruurd Noordhuis

KJELLÉN N. 1993. *Moult in relation to migration in birds*. Lund University, Dept. of Ecology, Introductory paper no. 79, Lund. 36 p.

Rui is een proces dat in het algemeen zoveel energie van een vogel vraagt, dat overlap met de broedcyclus of de trek zo beperkt mogelijk wordt gehouden. In dit literatuuroverzicht wordt de timing van de rui ten opzichte van de trek behandeld. Diverse strategieën worden achtereenvolgens behandeld: (1) rui tijdens de broedcyclus, (2) vóór de najaarstrek, (3) na de najaarstrek, (4) zowel vóór als na de najaarstrek (d.w.z. twee keer per jaar volledige rui, wat slechts van enkele soorten bekend is), (5) *stepwise moult* (cyclus duurt langer dan een jaar en overlapt daardoor met de volgende cyclus), (6) *suspended moult* (rui begint vóór de najaarstrek, wordt onderbroken voor de najaarstrek en daarna hervat) en (7) *suspended split-moult*. Bij het laatste type, dat pas in de jaren tachtig is ontdekt bij o.a. Sperwergrasmus en Ortolaan, worden de handpennen vóór de trek verwisseld, maar de meeste armpennen in het overwinteringsgebied.

Zowel de 'keuze' van de strategie als de snelheid waarmee het ruiproces plaatsvindt, hangt samen met de beschikbare tijd. Kjellén laat zien dat verschillen in ruisnelheid binnen een soort meestal ontstaan door een verschillend aantal tegelijk groeiende pennen, terwijl tussen soorten ook de groeisnelheid een rol kan spelen. Ten opzichte van niet-trekkende soorten of populaties verloopt de rui bij trekkers in het algemeen snel. Lange-afstand trekkers of vogels met een noordelijk gelegen broedgebied ruien bovendien vaker geheel of gedeeltelijk na de trek in het overwinteringsgebied. Dit wordt geïllustreerd met verschillen in strategie tussen soorten en populaties binnen drie groepen: roofvogels, steltlopers en zangers.

Het rapport is vrij beknopt. Met name het boeiende spanningsveld van toenemende problemen met timing bij vogels van opklimmende grootte wordt wat onderbelicht. Dit spanningsveld resulteert vaak in *stepwise moult* (afgezien van simultaanrui) waarbij tenslotte overlap met de trek niet meer kan worden vermeden. Stapsgewijze rui is belangrijker dan hier wordt gesuggereerd, en komt behalve bij roofvogels ook voor bij andere grote trekkers als ooievaars, reigers, pelikanen en aalscholvers. Verder ontbreken twee minder algemene, maar in verband met trek interessante ruitypen, namelijk *arrested moult*, waarbij de voor de trek afgebroken rui na de trek niet wordt hervat zodat de overgebleven veren een cyclus overslaan, en de continue stapsgewijze rui van sterns, waarbij binnen een jaar meerdere cycli van slagpenrui beginnen. Dat de Noordse Stern in tegenstelling tot bijv. de Visdief slechts een enkelvoudige slagpenrui vertoont, wordt wel in verband gebracht met de uitzonderlijk langdurige trek van deze soort. Voor degenen die zijn geïnteresseerd in rui of vogeltrek biedt dit rapport niettemin een bruikbaar overzicht. — Ruurd Noordhuis